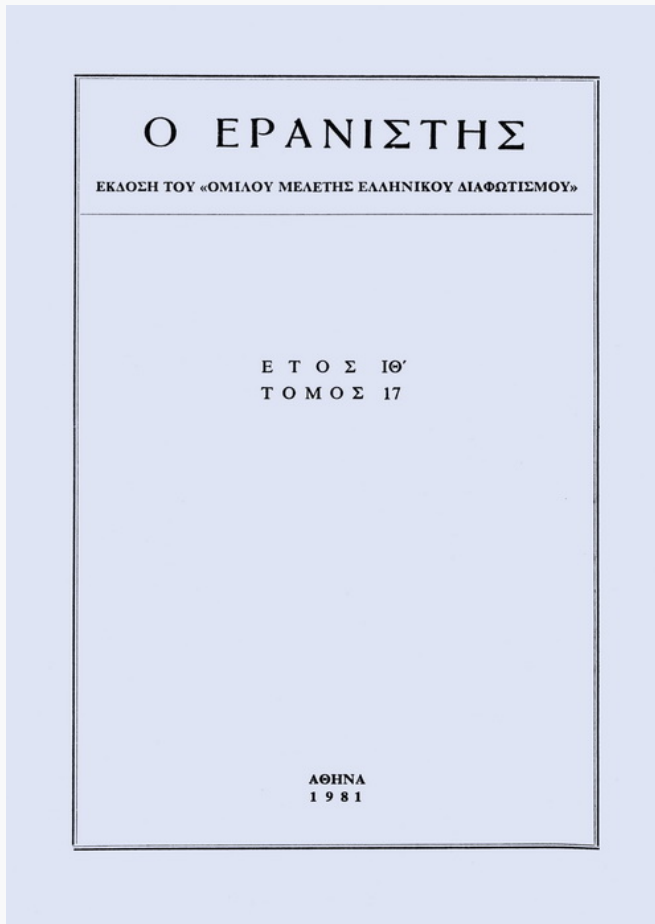

The Gleaner

Vol 17 (1981)

Άλλο ένα έντυπο της τυπογραφίας των
Κυδωνιών

Παναγιώτης Δ. Μιχαηλάρης

doi: [10.12681/er.320](https://doi.org/10.12681/er.320)

To cite this article:

Μιχαηλάρης Π. Δ. (1981). Άλλο ένα έντυπο της τυπογραφίας των Κυδωνιών. *The Gleaner*, 17, 277–278.
<https://doi.org/10.12681/er.320>

— Τὸ Μοναστήριον τῶν Θεοφανείων ὑπό... Γοβινῶ. Μετάφρασις ὑπὸ Σ. Η., Ἀθήνα 1867.

— Ἡ φιλάρεσκος γυνή... τοῦ Ἰταλοῦ Νόττα. Ἐξελληνισθεῖσα ὑπὸ Ι. Δε-Κιγάλλα, Ἀθήνα 1869.

Με βάση τις ἐνδείξεις ποὺ παρέχει τὸ καθένα ἀπὸ αὐτὰ τὰ βιβλία, καὶ τὴ βιβλιογραφικὴ παρουσίαση τοῦ πρώτου, ὀδηγεῖται κανεὶς στὴν ἀντίληψη ὅτι ἔχει νὰ κάνει μὲ μιὰ συρραφὴ ἄσχετων μεταξὺ τους βιβλίων: ἡ πείρα μᾶς ἔχει διδάξει ὅτι κάτι τέτοιο ἀποτελοῦσε συνηθισμένη πρακτικὴ. Δὲν πρόκειται ὡστόσο γι' αὐτό· ἀντίθετα ὁ παλαιὸς κάτοχος βιβλιοδέτησε μαζὶ τὰ παραρτήματα 17, 18, 21, 22, 24 τοῦ περιοδικοῦ Πανδώρα, καθὼς καὶ ἓνα ἀκόμα παράρτημα τῆς Νέας Ἐπιτάλοφου ὅπως διαπιστώνω ἀπὸ τὸ «Κατάλογος τῆς βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς, Α' Ἐφημερίδες ἑλληνικαί, Β' Περιοδικὰ ἑλληνικά», Ἀθήνα 1900, 89. Ἔνα ἀκόμα τεκμήριο ὅτι οἱ σύμμικτοι τόμοι κρύβουν συχνὰ κάποια δική τους λογική· αὐτὸ ποὺ λέμε τυχαῖο δὲν εἶναι συνήθως παρὰ κάποιοι συνδυασμοὶ ποὺ ἀγνοοῦμε.

Κέντρο Νεοελληνικῶν Ἐρευνῶν Ε.Ι.Ε.

Ἀλέξης Πολίτης

ἌΛΛΟ ΕΝΑ ΕΝΤΥΠΟ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ ΤΩΝ ΚΥΔΩΝΙΩΝ

Ἐ ἀριθμὸς τῶν ἐντύπων ποὺ γνωρίζουμε ὅτι τυπώθηκαν στὴν «Τυπογραφία τῆς Σχολῆς» τῶν Κυδωνιῶν ἀπὸ τὸν Κωνσταντῖνο Τόμπρα παραμένει πάντα ἐξαιρετικὰ περιορισμένος· ἔτσι ἀποκτᾷ ἰδιαίτερη σημασία κάθε νέος τίτλος ποὺ ἔρχεται νὰ αὐξήσει τὸ ποσοστὸ παραγωγῆς τῆς κυδωνιάτικης τυπογραφίας καὶ παρουσιάζει ἀνάλογο ἐνδιαφέρον ἢ αὐτοτελὴς παρουσιάσῃ του.

Στὸν Δ' τόμο, σ. 212, τοῦ ἔργου *Mytilena Sacra* ποὺ ἐκδίδει ὁ μητροπολίτης Μυτιλήνης Ἰάκωβος Κλομοβρότου, ἀναφέρεται ὅτι στὴν ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Βλασίου, στὸ χωριὸ Πλακάδος τῆς Γέρας, ὑπάρχουν δύο ἀντίτυπα μιᾶς ἀκολουθίας τοῦ ἁγίου Βλασίου, τυπωμένης στὴς Κυδωνίες. Πρόσφατη ἐπιτόπια ἔρευνα ἐπιβεβαίωσε τὴν ὑπόθεσιν ὅτι πρόκειται γιὰ ἀβιβλιογράφητο ἐντυπο τῆς τυπογραφίας τῶν Κυδωνιῶν. Ὁ πλήρης τίτλος τῆς ἀκολουθίας εἶναι:

ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΕΡΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΒΛΑΣΙΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΣΕΒΑΣΤΕΙΑΣ. Διὰ συνδρομῆς καὶ δαπάνης τοῦ Χατζῆ Παρασκευᾶ Χ. Κυριακού, τοῦ ἀπὸ χωριῶν Πλακάδων κατὰ τὴν Ἱερὰν (τὸ νῦν Γέρα) ἐν τῇ νήσῳ Λέσβῳ. α.ω.κ. Ἐν ΚΥΔΩΝΙΑΙΣ. 1820 Ἐν τῷ τυπογραφείῳ τῆς τῶν Κυδωνιῶν Σχολῆς, παρὰ Κωνσταντῖνου Τόμπρα Κυδωνιέως.

8ο, σ. 32.

Ἀπὸ τις πληροφορίες ποὺ μᾶς δίνει ὁ τίτλος τῆς ἀκολουθίας φαίνεται πὼς δὲν εἶναι τυχαῖο τὸ γεγονός ὅτι ἀντίτυπά της σώθηκαν στὴν ἐκκλησία αὐτή: ὁ ἅγιος στὸν ὅποιο εἶναι ἀφιερωμένη, ὁ τόπος καταγωγῆς τοῦ χορηγοῦ τοῦ βιβλίου καὶ ἡ συνεχὴς χρησιμοποίησις τῶν ἀντιτύπων, γιὰ λειτουργικοὺς σκοποὺς, κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς ἐορτῆς τοῦ ἁγίου (3 Φεβρουαρίου) εἶναι τὰ στοιχεῖα ποὺ συνέβαλαν στὴν διάσωσιν τοῦ ἐντύπου.

Σημειῶνω, ὅτι μὲ τὴν ἀκολουθία τοῦ ἁγίου Βλασίου εἶναι συσταχωμένη, καὶ στὰ δύο σωζόμενα ἀντίτυπα, χειρόγραφη ἀκολουθία τῆς ἁγίας Βαρβάρας· ὁ ἀντιγρα-

φράς δὲν παραθέτει καὶ τὴν σελίδα τίτλου ἀλλὰ ἀρχίζει ἀμέσως ἀπὸ τὸ κείμενο. Πάντως ὁ τύπος τῶν τυπογραφικῶν στοιχείων ποὺ σχολαστικὰ μιμεῖται ὁ ἀντιγραφεὺς ὀδηγοῦν στὸ συμπέρασμα ὅτι χρησιμοποίησε ὡς πρότυπο τὴν ἀκολουθία τῆς ἀγίας ποὺ τυπώθηκε στὴν Βενετία, τὸ 1780, ἀπὸ τὸν Γλυκὴ (πβ. L. Petit, *Bibliographie des Acolouthies Grecques* . . ., σ. 20, Barbara, ἀρ. 1).

Μὲ τὴν προσθήκη λοιπὸν τῆς ἀκολουθίας τοῦ ἁγίου Βλασίου, ὁ κατάλογος τῶν ἐντύπων ποὺ τυπώθηκαν στὶς Κυδωνίες καὶ γιὰ τὰ ὁποῖα διαθέτουμε βιβλιογραφικὲς ἐνδείξεις εἶναι:

1. Βασιλείου Μακεδόνος Αὐτοκράτορος Ρωμαίων Κεφάλαια Παραινετικά Ξς'---1820 (Γκίνης-Μέξας [στὸ ἐξῆς: ΓΜ], τ. Γ', σ. 534-535· τὸ βιβλίο, αὐτὸ, ποὺ ἀντίτυπό του εἶδε ὁ Γκίνης, σήμερα λανθάνει).
2. Γραμματικῆς βιβλίον πρῶτον--- Φιλοπονηθὲν παρὰ τοῦ --- Γρηγορίου Σαράφη --- 1820 (ΓΜ 1223).
3. Εἰδησις. Περὶ τῶν ὑγεινῶν καταποτιῶν τοῦ ἱατροῦ Φράγκ--- 1820 (ΓΜ 1228).
4. Οἱ γενικώτεροι κανόνες τῆς συντάξεως --- Συλλεχθέντες ἐκ τῆς γραμματικῆς τοῦ --- Γρηγορίου Σαράφη --- 1820· [μαζὶ δεμένο:] Ἀστραμψύχου Ὀνειροκριτικὸν (ΓΜ 1260, καὶ τ. Γ', σ. 535, ἀρ. 1260 ὅπου γίνεται ἡ διόρθωσις τῆς πρώτης παρουσίας).
5. Συμβουλαὶ πρὸς τὴν θυγατέρα μου. Σύγγραμμα I. N. Βουίλλου, Μεταφρασθὲν --- ὑπὸ Ε[ὐανθίας] Ν[ικολάου Κατρη] --- 1820 (ΓΜ 1274).
6. Ἀκολουθία τοῦ ἁγίου Ἱερομάρτυρος Βλασίου --- 1820.
Σ' αὐτὰ τὰ βιβλία πρέπει νὰ προστεθοῦν καὶ τὰ παρακάτω μονόφυλλα:
7. Εἰς τὸν Σεβασμιώτατον ἅγιον Ἐφέσου κύριον Διονύσιον Καλλιάρχην --- [1819] (βλ. Ἐμμ. Ν. Φραγκίσκος, «Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία 1800-1863. Προσθήκες», *Ὁ Ἐρανιστὴς* 1, 1963, σ. 245, ἀρ. Α29).
8. Προσωποῖα ἐκ μέρους τῆς πόλεως. Στιχοῦργημα τοῦ Δημητρίου Κωνσταντίνου Μπαρμπάγου Κυδωνιώως πρὸς τιμὴν τοῦ Α. F. Didot. [στὴν πίσω ὄψη:] Ψυχῆς κατενυγμένης ἰκέσιος δέησις πρὸς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον. [1819]. (Λανθάνει· βλ. Π. Λάμπρος, «Ἱστορικὴ πραγματεία περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ προόδου τῆς Τυπογραφίας ἐν Ἑλλάδι μέχρι τοῦ ἔτους 1821. Τυπογραφία Κυδωνιῶν», π. Παρνασσός, τ. Β', 1878, σ. 519). Τὸ μονόφυλλο αὐτὸ ποὺ θεωρεῖται ἀπὸ τὸν Λάμπρο ὅτι εἶναι τὸ πρῶτο ἔντυπο τῆς τυπογραφίας τῶν Κυδωνιῶν, φαίνεται ὅτι ξέφυγε ἀπὸ τὴν προσοχὴ τοῦ Γκίνη, ὁ ὁποῖος παραθέτει ὅλες τὶς ἄλλες βιβλιογραφικὲς πληροφορίες ποὺ δίνει ὁ Λάμπρος στὸ παραπάνω δημοσίευσμά του.

II. Μιχαηλάκης

Ο ΑΓΓΛΟΣ ΓΙΑΤΡΟΣ ASKEW, ΕΝΑΣ ΑΛΛΟΣ ΑΒΒΑΣ FOURMONT

Ἐνα σημαντικὸ περιηγητικὸ κείμενο, ποὺ παραμένει ὡς σήμερα ἀνέκδοτο, εἶναι αὐτὸ τοῦ κόμη τοῦ Charlemont¹, ποὺ ταξίδεψε στὸν ἑλληνικὸ χῶρο τὸ 1749, σὲ ἡλικία 21 χρόνων. Μιὰ συνοπτικὴ περιγραφή τοῦ χειρογράφου αὐτοῦ ἔχει δημοσιεύ-

1. Πρόκειται γιὰ τὸν Ἴρλανδὸ James Caulfield κόμη τοῦ Charlemont (1728-1799) ποὺ χρημάτισε καὶ πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας τῶν Dilettanti. Μιὰ μικρὴ ἀνα-